

PRVI DAN

MARK LEVI

Prevela
Gordana Breberina

■ Laguna ■

„Svi smo mi zvezdana prašina.“
Andre BRAIK

Uvod

„Gde počinje zora?“

Imao sam samo deset godina kada sam, prkoseći bolesnoj stidljivosti, prvi put postavio to pitanje. Profesor fizike se okrenuo, malodušno slegnuo ramenima i, kao da ne postojim, nastavio da ispisuje na tabli zadatak predviđen za taj dan. Oborio sam pogled na školsku klupu, pretvarajući se da me nije nimalo briga za okrutne i podrugljive poglede drugova iz razreda koji nisu bili ništa bolje upućeni u tu temu nego ja. Gde počinje zora? Gde se završava dan? Zašto milioni zvezda osvetljavaju nebeski svod, a mi ne možemo da ih vidimo niti da upoznamo svetove kojima pripadaju? Kako je sve počelo?

U detinjstvu bih svake noći, čim bi mi roditelji zaspali, ustao i odšunjao se do prozora, priljubio lice za žaluzine i osmatrao nebo.

Zovem se Adrijanos, ali me svi, osim u majčinom rodnom selu, odavno zovu Adrijan. Po zanimanju sam astrofizičar, stručnjak za zvezde van Sunčevog sistema. Kancelarija mi se nalazi u Gauer Kortu, na Londonskom univerzitetu, na odseku za astronomiju, ali gotovo nikada nisam tamo. Zemlja je okrugla, a kosmos zakrivljen, pa ako hoćete da odgonetnete

tajne svemira, morate da volite selidbe, neprestana putovanja po svetu, odlaske u puste krajeve u potrazi za najboljom tačkom za posmatranje i potpunim mrakom, daleko od velikih gradova. Verovatno sam godinama odbijao da živim kao većina ljudi, da imam kuću, ženu i decu, upravo zbog nade da ću jednoga dana pronaći odgovor na pitanje o kome nisam prestao da razmišljam: gde počinje zora?

Danas započinjem pisanje ovog dnevnika zbog jedne druge nade – zbog nade da će neko jednoga dana pronaći ove stranice i smoći hrabrosti da ih objavi.

Najiskrenija smernost nekog naučnika ogleda se u u prihvatanju činjenice da ništa nije nemoguće. Danas uviđam koliko sam bio daleko od te smernosti sve do one večeri kad sam sreo Kiru.

Ono što sam doživeo proteklih meseci pomerilo je u nedogled granice oblasti kojom se bavim i istumbalo sve što sam mislio da znam o nastanku sveta.

Prva sveska

Sunce je izlazilo nad Rogom Afrike. U to doba dana arheološko nalazište u dolini Oma obično je već bilo obasjano naranđastom svetlošću rane zore, ali to jutro nije ličilo ni na jedno drugo. Sedeći na zemljanom zidiću i stežući lonče kafe da bi ugrijala ruke, Kira je posmatrala još tamnu liniju obzorja. Pokoja kap kiše odbi se o suvo tlo, podigavši ovde-onde čestice prašine. Jedan dečak dotrča do nje.

„Već si ustao?“, upita Kira mališana protrljavši mu kosu.

Hari klimnu glavom.

„Koliko sam ti puta rekla da ne trčiš kad uđeš na iskopine? Da se sapleteš, mogao bi da uništiš višenedeljni trud. Možeš da položiš nešto od nenadoknadive vrednosti. Vidiš li ove staze oivičene kanapčićima? E pa zamisli da je ovo velika prodavnica porcelana pod vedrim nebom. Znam da ovo nije idealno igralište za dečaka tvojih godina, ali to je najbolje što mogu da ti ponudim.“

„Ovo nije moje, nego tvoje igralište! Osim toga, ta tvoja prodavnica više liči na staro groblje.“

Hari uperi prst u guste oblake koji su im se približavali.

„Šta je ono?“, upita.

„Nikada ranije nisam videla ovakvo nebo, ovo ne sluti na dobro.“

„Bilo bi super kad bi pala kiša!“

„Valjda hoćeš da kažeš da bi to bila katastrofa? Trči, pronađi vođu ekipe, htela bih da obezbedimo iskopine.“

Dečak pojuri, ali stade posle nekoliko koraka.

„Ovoga puta imaš dobar razlog da trčiš. Briši!“ , naredi mu ona mahnuvši rukom.

Nebo u daljini sve se više smrkavalo. Snažan nalet vetra podiže šatorsko platno koje je štitilo jedan kairn.*

„Samo nam je još to falilo“, promrmlja Kira dok je silazila sa zidića.

Ona krenu stazom prema logoru i na pola puta sreće vođu ekipe, koji joj je išao u susret.

„Kiša će, treba da pokrijemo što više polja. Ojačajte kvadratnu mrežu,** mobilizite sve ljude. Ukoliko je potrebno, zamolite seljane za pomoć.“

„Ovo nije kiša“, odgovori joj skrušeno vođa ekipe. „Ne možemo ništa da učinimo, seljani već beže.“

Jaka peščana oluja koju je nosio šamal išla je ka njima. U normalna vremena taj snažni vetar prolazi kroz pustinju u Saudijskoj Arabiji i ide na istok, prema Omanskom zalivu, ali ovo nisu više bila normalna vremena i razorni vetar je skrenuo na zapad. Dok je Kira zabrinuto posmatrala vođu ekipe, on nastavi da joj objašnjava:

„Na radiju su maločas proglasili uzbunu, oluja je već projučila kroz Eritreju, prešla je granicu i ide pravo na nas. Ruši sve pred sobom. Ne preostaje nam ništa drugo nego da pobegnemo u planine i sklonimo se u pećine.“

Kira se pobuni: ne mogu tek tako da napuste iskopine.

„Gospođice Kiro, ove kosti, do kojih vam je toliko stalo, bile su ovde zatrpane hiljadama godina; ponovo ćemo kopati,

* Gomila kamenja. [Prim. aut.]

** Koordinatni sistem koji se postavlja na terenu na kome se vrše iskopavanja kako bi se odredio tačan položaj pronađenih predmeta. [Prim. aut.]

obećavam vam, ali to ćemo moći samo ako budemo bili živi. Ne gubimo više vreme, nemamo ga na pretek.“

„Gde je Hari?“

„Nemam pojma“, odgovori joj vođa ekipe osvrnuvši se oko sebe, „nisam ga video od jutros.“

„Zar vas nije on pozvao?“

„Ne, kao što sam vam rekao, slušao sam vesti na radiju, izdao naređenje za evakuaciju i odmah došao kod vas.“

Nebo je sada bilo crno. Na nekoliko kilometara odatle peščani oblak se valjao prema njima kao ogroman talas između neba i zemlje.

Kira ispusti lonče s kafom i potrča. Siđe sa staze da bi se popela uz brdo i spustila do rečne obale. Bilo je gotovo nemoguće držati otvorene oči. Prašina, koju je podizao vetar, grebala joj je lice, a čim bi uzviknula Harijevo ime, nagutala bi se peska: mislila je da će se ugušiti. Ali nije odustajala. Kroz sivi veo, sve deblji i deblji, uspe da razazna šator u koji je dečak svakog jutra dolazio da je probudi kako bi zajedno posmatrali izlazak sunca sa vrha brežuljka.

Ona gurnu platno: šator je bio prazan. Logor je ličio na ave-tinjski grad, u njemu nije više bilo ni žive duše. U daljini su se još videli seljani koji su grabili uz padinu pokušavajući da se domognu špilja. Kira pretraži obližnje šatore, neumorno izvi-kujući dečakovo ime, ali je jedino tutnjava oluje odgovarala na njeno dozivanje. Vođa ekipe je zgrabi i maltene silom odvuče odatle. Kira je gledala u pravcu vrhova.

„Prekasno!“, uzviknu on kroz platno koje mu je prekrivalo lice. Onda uhvati Kiru za mišicu i povede je ka obali.

„Trčite, pobogu! Trčite!“

„Hari!“

„Sigurno se negde sklonio, ćutite i uhvatite se za mene.“

Pratio ih je oblak prašine, koji je nezadrživo napredovao. Reka se nizvodno gubila u klisuri. Vođa ekipe ugleda jednu pećinu i žurno odvuče Kiru u nju.

„Ovamo!“ , reče gurnuvši je unutra.

Sklonili su se u poslednji čas. Podivljali talas je prošao iznad njihovog improvizovanog skrovišta noseći zemlju, kamenčiće i delove rastinja. Kira i vođa ekipe se šćućuriše.

Špilja utonu u mrkli mrak. Huka oluje bila je zaglušujuća. Zidovi se zatresoše i oni pomisliše da će se srušiti i zauvek ih zatrpati.

„Možda će kroz deset miliona godina neko pronaći naše kosti; tvoju ramenu kost pored moje golenjače, tvoje ključne kosti pored mojih lopatica. Paleontolozi će zaključiti da smo bili par ratara, ili da si ti bio ribar, a ja tvoja žena, i da smo ovde sahranjeni. Razume se, pošto u našem grobu neće biti žrtvenih darova, nećemo privući njihovu pažnju. Svrstaće nas u kategoriju zamlata i naši kosturi će provesti ostatak večnosti na dnu neke kartonske kutije na polici u nekom muzeju!“

„Nije trenutak za šalu. To nije smešno“, prokrklja vođa ekipe. „Osim toga, šta su to zamlate?“

„Ljudi poput mene, koji rade ne gledajući na sat, trude se da postignu nešto za šta nikoga nije briga i čiji trud može da propadne za samo nekoliko sekundi, a da oni ništa ne mogu da preuzmu.“

„Pa dobro, bolje da budemo dve žive, nego dve mrtve zamlate.“

„Stvari mogu i tako da se posmatraju!“

Tutnjava je trajala još nekoliko beskonačnih minuta. Mada su se komadi zemlje povremeno odvaljivali od zidova, imali su utisak da će njihovo sklonište izdržati. Dnevno svetlo ponovo prodre u špilju: oluja se udaljivala. Vođa ekipe se uspravi i pruži Kiri ruku kako bi joj pomogao da ustane, ali je ona odbi.

„Budi ljubazan i zatvori vrata za sobom“, zamoli ga podrugljivo. „Ja ću ostati ovde, nisam sigurna da želim da vidim ono što nas čeka.“

Vođa ekipe je ljutito pogleda.

„Hari!“ , viknu Kira izletevši napolje.

Svuda okolo vladala je pustoš. Šiblje uz obalu bilo je polomljeno; reka, obično žuta, postala je mrka od zemlje. Voda je nosila gomile blata ka delti, udaljenoj nekoliko kilometara. Nijedan šator u logoru nije ostao uspravan. Ni selo nije odolelo naletima vetra. Kolibe su bile pomerene i po nekoliko desetina metara, razbijene o stenje i stabla. Seljani su izlazili iz skloništa u planinama kako bi proverili šta se desilo sa njihovom stokom i usevima. Jedna žena iz doline Oma je plakala, stežući decu u naručju; pripadnici jednog drugog plemena okupljali su se malo dalje odatle. Od Harija nije bilo ni traga ni glasa. Kira pogleda oko sebe: na obali su ležala tri leša. Smuču joj se.

„Sigurno se sklonio u neku pećinu. Ne brinite, pronaći ćemo ga“, reče joj vođa ekipe nateravši je da skrene pogled.

Kira ga uhvati podruku i zajedno se popeše na brežuljak. Kvadratna mreža na iskopinama, koje su se nalazile na zaravni, bila je potpuno uništena. Kira se sagnu da podigne dogled. Mahinalno obrisa prašinu sa njega, iako su stakla bila nepopravljivo oštećena. Nešto dalje ležao je stalak teodolita, sa nogarima okrenutim uvis. Iznenada se usred te pustoši pojavi Harijevo prestrašeno lišće.

Kira potrča ka njemu i zagrlila ga. To nije ličilo na nju; umela je da iskaže rečima naklonost prema ljudima koji su uspeli da je smekšaju, ali se nikada nije prepuštala izlivima nežnosti. Ali sada je stezala Harija tako snažno da on pokuša da se oslobodi njenog stiska.

„Užasno si me prepao“, reče brišući mu zemlju s lica.

„Ja sam te prepao? Posle svega što se desilo, ja sam te prepao?“ , ponovi Hari zbunjeno.

Kira ne odgovori. Podiže glavu i osmotri ono što je ostalo od njenog rada. Ali od njega nije ostalo ništa. Šamal je srušio

čak i zemljani zidić na kome je tog jutra sedela. Sve je izgubila za samo nekoliko minuta.

„Tvoja prodavnica je uništena“, reče Hari.

„... moja prodavnica porcelana“, promrmlja Kira.

Hari zavuče ruku u Kirinu. Očekivao je da će je povući, da će se, kao i uvek, odmaći od njega, pod izgovorom da je videla nešto važno, toliko važno da mora odmah da proveriti o čemu se radi; i da će ga kasnije pomilovati po kosi kako bi se izvini-la zato što ne ume da bude nežna. Ali ovoga puta Kirina ruka zadrža šaku koja joj se tako prostodušno nudila i njeni se prsti stegoše oko Harijevog dlana.

„Gotovo je“, reče ona jedva čujnim glasom.

„Možeš opet da kopaš, zar ne?“

„Ne, to nije moguće.“

„Treba samo da ideš još dublje“, reče mališan.

„Sve je uništeno, čak i na većoj dubini.“

„I šta će se sada desiti?“

Kira sede na opustošenu zemlju prekrstivši noge; Hari uradi to isto, poštujući ćutanje mlade žene.

„Ostavićeš me. Otići ćeš, je l' da?“

„Za mene ovde nema više posla.“

„Mogla bi da pomogneš u obnavljanju sela. Sve je uništeno. Ovdašnji ljudi su vama pomagali.“

„Da, pretpostavljam da bismo to mogli da radimo nekoliko dana, najviše nekoliko nedelja, ali ćemo onda morati da ode-mo, u pravu si.“

„Zašto? Ovde si srećna, zar ne?“

„Srećnija nego ikada.“

„Onda moraš da ostaneš!“, reče dečak.

Priđe im vođa ekipe. Kira pogledom stavi Hariju do znanja da treba da ih ostavi same. Dečak se udalji nekoliko koraka.

„Ne idi na reku!“, reče ona mališanu.

„Šta se to tebe tiče, kad ćeš ionako da odeš!“

„Hari!“, zavapi Kira.

Ali on je već jurio prema reci, premda mu je to izričito zabranila.

„Napuštate iskopine?“, upita vođa ekipe zapanjeno.

„Mislim da uskoro nećemo imati drugog izbora.“

„Čemu malodušnost? Treba samo ponovo da se bacite na posao. Dobre volje ima na pretek.“

„Nažalost, to nije samo pitanje dobre volje, već i novca. Nemamo maltene čime da platimo ljude. Očekivala sam da ćemo brzo nešto pronaći i da će nam odobriti nova sredstva, to mi je bila jedina nada. Plašim se da ćemo svi postati tehnološki višak.“

„A mališan? Šta nameravate s njim?“

„Ne znam“, odgovori tužno Kira.

„Otkako mu je umrla majka, jedino se za vas vezao. Zašto ga ne povedete sa sobom?“

„Ne bi mi dozvolili. Uhapsili bi ga već na granici, zadržali bi ga nekoliko nedelja u logoru, a onda bi ga vratili ovamo.“

„A ljudi tamo misle da smo mi divljaci!“

„Zar ne biste vi mogli da brinete o njemu?“

„Ja jedva izdržavam i svoju porodicu, sumnjam da će moja žena pristati da hrani još jedna usta. Osim toga, Hari je Mursi, njegovo pleme živi u dolini Oma, a mi smo Amhare. Sve je to previše zapetljano. Vi ste mu promenili ime, Kiro, vi ste ga za protekle tri godine naučili da govori vaš jezik, vi ste ga, u neku ruku, usvojili. Vi ste odgovorni za njega. Ne može dvaput da bude ostavljen, to bi ga dotuklo.“

„A kako je trebalo da ga zovem? Morala sam da mu dam ime. Kad sam ga pronašla, nije govorio!“

„Bolje bi nam bilo da ga potražimo umesto što se svađamo; s obzirom na izraz lica koji je imao kada je odlazio odavde, sumnjam da će se uskoro pojaviti.“

Kirine kolege su se okupljale oko iskopina. Atmosfera je bila mučna. Procenjivali su razmere štete. Svi se okrenuše ka Kiri, čekajući uputstva.

„Ne gledajte me tako, kô da sam vam majka!“ , ražesti se ona.

„Stvari su nam uništene“, reče jedan član ekipe.

„U selu ima mrtvih, videla sam tri leša na obali“, odgovori mu Kira. „Nije me nimalo briga za tvoju vreću za spavanje.“

„Trebalo hitno da zakopamo leševe“, predloži neko. „Samo nam još fali epidemija kolere.“

„Ima li dobrovoljaca?“, upita sumnjičavo Kira.

Niko ne podiže ruku.

„Idemo onda svi“, saopšti ona.

„Sačekajmo bolje da njihove porodice dođu po njih, moramo da poštujemo tradiciju.“

„Šamal nije ništa poštovao, preduzmimo nešto pre nego što se voda zagađi“, nije popuštala Kira.

Povorka krenu.

Taj tužni posao ispunio im je ostatak dana. Izvukli su leševe iz reke, iskopali grobove na pristojnoj udaljenosti od obale i prekrili ih brdašcima od kamenja. Svako se molio na svoj način, u zavisnosti od svojih verovanja, misleći na one sa kojima je živeo poslednje tri godine. Arheolozi se u sumrak okupiše oko vatre. Noći su bile sveže, a nije im ostalo ništa drugo čime bi se zaštitili od hladnoće. Po jedan član ekipe stražario je na smenu dok su ostali spavali pored plamena.

Narednog dana arheološka ekipa je pomagala seljanima. Starije žene su čuvale decu, a mlađe su sakupljale sve što može da posluži za izgradnju koliba. Nije se postavljalo pitanje solidarnosti, ona je bila očigledna; svi su se bacili na posao, svako je instinktivno znao šta treba da radi. Jedni su sekli drva, drugi

gradili kućice od granja, treći trčali po poljima nastojeći da okupe koze i krave koje nisu stradale u oluji.

Druge noći seljani ugostiše ekipu arheologa i podeliše sa njima skromni obrok. Uprkos tuzi i periodu žalosti, koji je upravo počeo, plesali su i pevali kako bi zahvalili bogovima zato što su pošteđeli preživeli.

Naredni dani bili su potpuno isti. Mada su na prirodi još bili vidljivi tragovi drame, selo je posle dve nedelje bezmalo povratilo predašnji izgled. Plemenski starešina zahvali arheolozima. Kira ga zamoli da razgovaraju u četiri oka. Iako su pogledi seljana pokazivali da im nije drago što jedna strankinja ulazi u njegovu kolibu, on iz zahvalnosti pristade na taj sastanak. Pošto je saslušao gošćin zahtev, obeća joj da će se brinuti o Hariju do Kirinog povratka, ukoliko se dečak ponovo pojavi; ona mu zauzvrat obeća da će se vratiti. Poglavica joj stavi do znanja da je sastanak završen. Nasmehi se: Hari se uzalud skriva, ne može da bude daleko; u poslednje vreme neka čudna životinja krade hranu dok selo noću spava, a njeni tragovi neverovatno liče na otiske dečjih stopala.

Devetog dana posle oluje Kira okupi svoju ekipu i saopšti kako je vreme da napuste Afriku. Radio je bio uništen, mogli su da se uzdaju samo u se i u svoje kljuse. Imali su dve mogućnosti: da pešače do gradića Turmi, gde će, uz malo sreće, pronaći prevoz do prestonice, na severu. Put do Turmija bio bi opasan, ne postoji drum u pravom smislu te reči, morali bi da savladaju više planinskih prevoja. Druga mogućnost: da se spuste rekom do doline; za nekoliko dana stigli bi do jezera Turkana. Kad bi prešli na drugu obalu, našli bi se na kenijjskom tlu, u Lodvaru, gde postoji mali aerodrom. Taj kraj redovno snabdevaju aviončići koji lete tamo-amo; verovatno će naći pilota voljnog da ih primi u letelicu.

„Jezero Turkana? Divna ideja!“, uzviknu jedan Kirin saradnik.

„Više voliš da se pentraš po planinama?“, upita ga ona iznervirano.

„Četrnaest hiljada! To je približan broj krokodila u tom tvom spasonosnom jezeru. Danju je tamo pakleno vruće. Osim toga, taj kraj je poznat po najžešćim olujama na afričkom kontinentu. S obzirom na to koliko nam je malo opreme ostalo, bolje nam je da se odmah ubijemo, uštedećemo vreme i manje ćemo se mučiti!“

Nije bilo čudotvornog rešenja. Kira predloži da glasaju. Pravec koji je vodio do jezera prihvaćen je većinom glasova, samo je jedan glas bio protiv. Vođa ekipe je želeo da pođe sa njima, ali je morao je da ode na sever, kod svoje porodice. Seljani im pomogloše da sakupe nešto namirnica. Polazak je bio predviđen za naredni dan u zoru.

Kira te noći nije spavala. Stoput se okrenula na svojoj slamarici. Čim bi zatvorila oči, ugledala bi Harijevo lice. Razmišljala je o danu kad ga je srela, na povratku s izleta, na deset kilometara od logora. Hari je bio sâm, ispred jedne kolibe. Nikoga nije bilo u blizini. To dete je nemo zurilo u nju. Šta je drugo mogla da uradi? Da nastavi svojim putem kao da se ništa nije desilo? Sela je pored njega. Nije prozborio ni reč. Promolivši glavu kroz otvor njegove stračare, otkrila je da mu je majka upravo umrla. Ispitivala je mališana kako bi saznala da li ima porodicu i da li postoji neko mesto kuda bi mogla da ga odvede, ali je on ćutao. Nije plakao. Samo je zurio u nju živahnim i prodornim pogledom. Kira je dugo sedela kraj njega, bez reči. A onda je ustala i pošla. Znala je da je prati i da se sakrije svaki put kad se ona okrene. Kad se približila logoru, nije, međutim, više bio na stazi iza nje. Prvo je pomislila da se vratio kući. Sutradan, kad joj je vođa ekipe saopštio da im je neko ukrao hranu, Kiri je laknulo.

Prošlo je nekoliko dugih nedelja pre nego što ga je ponovo videla. Naredila je da pored njenog šatora noću ostavljaju hranu i piće. Vođa ekipe je svako veče negodovao zbog toga: to je odličan način da se privuku grabljivice; ali onaj kome je to bilo namenjeno nije imao ničeg zajedničkog sa zverima: to je bilo samo jedno usamljeno i prestrašeno dete.

Što je vreme više prolazilo, Kira je sve više razmišljala o dečakovom neobičnom ponašanju. Uveče, dok bi sedela u šatoru, vrebala bi šum koraka tog mališana kome je već nadenula ime Hari. Zašto baš to ime? Nije imala pojma, došlo joj je u snu. Jedne noći čekala je pored sanduka na kome je bio ostavljen obrok za dete. Te večeri stavila je i pribor za jelo, tako da je sanduk izgledao kao sto postavljen za večeru usred pustare.

Hari se pojavio na stazici koja se uspinjala od rečne obale. Išao je ispršen i uzdignute glave; delovao je ponosno. Kad joj je prišao, Kira mu je mahnula i počela da jede. Oklevao je, a onda je seo preko puta nje. Tako su podelili tu prvu večeru pod vedrim nebom i Kira je počela da podučava Harija prvim rečima. Mališan nije ponovio nijednu, ali je sutradan, u vreme obeda, izrecitovao sve ono što je prethodnog dana čuo, ne pogrešivši nijednom.

Hari se tek krajem tog meseca popeo do njenog šatora u po bela dana. Prišao je Kiri dok je pažljivo kopala zemlju, u nadi da će konačno nešto otkriti. To je bio izuzetan trenutak. Ne mareći za to što je Hari ne razume, objašnjavala mu je svaki svoj pokret i razloge zbog kojih neumorno traži te sićušne fosile, rekla mu je da bi neki od njih mogao da nam pomogne da shvatimo kako se čovek pojavio na našoj planeti.

Hari je narednog dana došao u isto vreme i proveo je celo popodne u njenom društvu. To je radio i narednih dana. Zbunjivala ju je njegova tačnost – Hari nije imao sat. Nedelje su prolazile i dečak je, i ne primetivši, prestao da odlazi iz logora.

Pre svakog obroka, u podne i uveče, pristajao je, bez gundanja, na časove na kojima ga je Kira učila reči.

Tako bi volela da večeras opet čuje njegove korake, kao onda kada se motao oko njenog šatora čekajući dozvolu da uđe. Ispričala bi mu neku afričku legendu, znala ih je sijaset.

Kako da sutra krene na put, a da ga ne vidi? Odlazak bez ijedne reči gori je od napuštanja, ćutanje je ravno izdaji. Kira uze poklon koji je dobila od Harija. Na kraju kožne vrpce, koju je stalno nosila oko vrata, visio je neobičan predmet. Bio je trouglast, gladak i tvrd, kao abonos; i po boji je podsećao na abonos, ali da li je zaista bio istesan od tog drveta? Kira to nije znala. Nije ličio na nakit; čak ni plemenski starešina nije mogao da odredi njegovo poreklo. Kad mu ga je pokazala, starac je odmahnuo glavom, nije znao šta je to: možda ne bi smela da ga zadrži. Ali to je bio poklon od Harija... Kad ga je Kira pitala odakle mu privezak, dečak joj je objasnio da ga je pronašao na ostrvcetu na sredini jezera Turkana. Otkrio je to blago kad se jednoga dana spustio s ocem u krater starog vulkana, ugašenog već vekovima, na mestu gde je zemljište prekriveno plodnim nanosima.

Kira ga vrati na grudi i sklopi oči, uzalud pokušavajući da zaspi.

U zoru spakova svoje stvari i probudi kolege. Čekao ih je dug put. Pošto su na brzinu pojeli skroman doručak, članovi ekipe krenuše. Ribari su im dali dve piroge: u svaku su mogle da stanu četiri osobe. Na nekim mestima morali su da pristanu uz obalu i nose čamce kako bi zaobišli vodopade.

Seljani su se okupili pored reke. Nedostajao je samo jedan mališan. Vođa ekipe zagrlji Kiru, skrivajući s mukom uzbuđenje. Onda se ukrcaše u piroge; deca udoše u vodu i odgurnuše ih od obale; za ostalo se pobrinula struja, koja ih je lagano nosila.

Dok su prevaljivali prve kilometre, seljani su im mahali iz polja. Kira je i dalje ćutala, nadala se da će ugledati onoga koga je tražila pogledom. Na mestu gde se reka račvala u dva kraka, od kojih je jedan nestajao između stenovitih litica, sve njene nade se raspršiše. Već su bili predaleko.

„Možda je ovako bolje“, šapnu joj kolega Mišel, Francuz sa kojim se Kira najbolje slagala.

Želela je da mu odgovori, ali je imala knedlu u grlu.

„Vratiće se svom životu“, nastavi Mišel. „Ne ljuti se na sebe. Nemaš razloga da kriviš sebe; da nije bilo tebe, Hari bi verovatno umro od gladi, a i plemenski starešina ti je obećao da će brinuti o njemu.“

Ali dok se reka gubila u klisuri, Harijeva silueta se iznenada pojavi na jednom malom žalu. Kira naglo ustade, umalo ne prevrnuvši čamac. Mišel uspe da zadrži ravnotežu. Dvojica njihovih kolega počеше da gundaju. Kira nije obraćala pažnju na njihove zamerke, zanimao ju je jedino dečak koji je čučao na obali i gledao u daljinu.

„Vratiću se, Hari, kunem ti se!“, viknu ona.

Dečak joj nije odgovorio. Da li ju je čuo?

„Svuda sam te tražila“, nastavi ona, „dala sam sve od sebe. Nisam htela da odem a da te ne vidim. Nedostajćeš mi, mališa“, reče jecajući. „Mnogo ćeš mi nedostajati. Kunem ti se da ću se vratiti. Moraš da mi veruješ, čuješ li me? Daj mi neki znak, Hari, preklinjem te, neki malecki znak da me čuješ.“

Ali dečak se i ne pomeri. Kad je čamac stigao do zavoja, njegova silueta nestade; Kira nije videla mališanovu ruku, koja joj je jedva primetno mahnula.

* * *

Visoravan Atakama, Čile

Noću ne mogu oka da sklopim. Svaki put kad pomislim da konačno tonem u san, đipim na noge sa tim užasnim osećajem gušenja, koji me ne napušta. Ervan, moj australijski kolega naviknut na velike visine, ne spava otkako je došao. Vežba jogu i nekako izdržava. U vreme kad sam povremeno izlazio s jednom balerinom, bilo mi je zabavno da dvaput nedeljno idem na jogu u salu u Aveniji Sloun, ali moje umeće ni izdaleka nije dovoljno da ublaži uticaj velike visine na moj organizam. Na pet hiljada metara nadmorske visine količina kiseonika opada za četrdeset procenata. Posle nekoliko dana javlja se visinska bolest; krv se zgusne, glava oteža, čovek počinje da se gubi, rukopis postaje nevešt, najmanji fizički napor iziskuje nesrazmerno veliku energiju. Oni koji su ovde najduže savetuju nam da unosimo što više glukoze. Za ljubitelje slatkiša ovo mesto bi moglo da bude pravi raj: ne postoji nikakva opasnost od gojenja, pošto organizam odmah metaboliše šećer. Jedina je nevolja u tome što se na pet hiljada metara nadmorske visine potpuno gubi apetit. Hranim se gotovo isključivo čokoladicama.

Visoravan Atakama je jedno nestvarno mesto. Prostrana sušna zaravan okružena planinama; kad disanje ne bi bilo

otežano, čovek bi se osećao kao u bilo kojoj drugoj kamenoj pustinji. Ali ovo je jedan od tri krova sveta; jedino što oko nas nije ostalo skoro ništa od tog sveta. Nema ni rastinja, ni životinja: samo kamenčići i prašina stara dvadeset miliona godina. Vazduh koji na jedvite jade dišemo najsuvlji je na planeti, pedeset puta suvlji nego u Dolini smrti. Vrhovi oko nas visoki su preko šest hiljada metara, ali na njima nema snega. Upravo smo zato ovde. Kako ovde uopšte nema vlage, ovo je najbolje mesto za najobimniji astronomski projekat svih vremena. Zadatak je gotovo nemoguć: treba postaviti šezdeset četiri međusobno povezane teleskopske antene. Svaka je velika kao desetospratnica. Kada budu izgrađene, biće spojene sa kompjuterom koji može da obavi šesnaest milijardi operacija u sekundi. Zašto? Da bismo izašli iz mraka, fotografisali najudaljenije galaksije, otkrili prostore koji su nam sada nevidljivi i, možda, uhvatili trenutke nastanka svemira.

Pre tri godine pridružio sam se Evropskoj organizaciji za astronomska istraživanja i došao u Čile.

Moje radno mesto obično se nalazi na sto kilometara odavde, u opservatoriji La Silja. Ta oblast leži na jednoj od najvećih raselina na planeti, na mestu gde se spajaju dva kontinenta. Dve mase ogromne snage koje su, gurajući jedna drugu, iznedrile Ande. Zemlja je pre neku noć zadrhtala. Nije bilo povređenih, ali smo morali da popravimo Naka i Simfonija – svi naši teleskopi imaju imena.

Direktor centra je iskoristio taj prinudni zastoj u radu i poverio je meni i Ervanu zadatak da nadgledamo aktiviranje treće džinovske antene na Atakami. Zato sada dišem tako teško: zbog glupog zemljotresa zbog koga sam dospeo ovamo, na pet hiljada metara nadmorske visine.

Pre nepunih petnaest godina astronomi su još raspravljali o tome da li postoje planete izvan našeg Sunčevog sistema. Već

sam rekao da se smernost jednog naučnika ogleda u prihvatanju činjenice da ništa nije nemoguće. U poslednjoj deceniji otkriveno je sto sedamdeset planeta. Sve su one bile previše različite, previše velike, previše blizu ili previše daleko od svojih sunaca da bi se poredile sa Zemljom i probudile nadu da je na njima mogao da se razvije neki oblik života sličan ovom koji mi poznajemo... sve do otkrića mojih kolega koje se desilo ubrzo po mom dolasku u Čile.

Zahvaljujući danskom teleskopu postavljenom na lokalitetu La Silja, videli su još jednu „Zemlju“, udaljenu dvadeset pet hiljada svetlosnih godina od naše.

Ona je jedva pet puta veća od naše planete i obiđe oko svog sunca za naših deset godina. Ali ko može da tvrdi da na toj planeti, koja nam je u isti mah i tako blizu i tako daleko, vreme protiče u minutima i satima sličnim našim? Mada je razdaljina između te planete i njenog sunca triput veća nego između Zemlje i Sunca i mada je temperatura na njoj niža, izgleda da postoje uslovi potrebni za nastanak života.

Po svemu sudeći, to otkriće nije bilo dovoljno senzacionalno da bi dospelo na naslovne strane novina, pa je prošlo gotovo nezapaženo.

Poslednjih meseci razni kvarovi i nezgode usporavaju naš rad, pa nisam očekivao uspešan završetak godine. Kako nisam postigao ubedljive rezultate, moj boravak u Čileu bližio se kraju. Iako se teško privikavam na veliku visinu, uopšte nemam želju da se vratim u London. Nikada ne bih menjao čileanska prostranstva i svoje čokoladice za prozorče u mojoj tesnoj kancelariji i pasulj s govedinom u pabu na uglu Gauer Korta.

Na Atakami smo već tri nedelje, a moj organizam se još nije prilagodio manjku kiseonika. Kada centar bude proradio, kiseonik

u zgradama biće pod pritiskom, ali do tada moramo da živimo u teškim uslovima. Ervan smatra da izgledam zastrašujuće, traži od mene da se vratim u bazni logor. „Na kraju ćeš se stvarno razboleti“, ponavlja mi već dva dana, „a ako dobiješ moždani udar, biće kasno da se kaješ zbog nesmotrenosti.“

Njegovo stanovište nije bez osnova, ali ako bih sada odustao, ugrozio bih svoje izgleda da učestvujem u neverovatnoj pustolovini koja se ovde priprema. Mogućnost da raspoložem tako moćnom opremom i budem član te ekipe za mene je ostvarenje sna.

Kad je pala noć, izašli smo iz bungalova. Pešačili smo pola sata do treće teleskopske antene na tom lokalitetu. Ervan je zadužen za podešavanje, a ja beležim talase koje dobijamo. Oni su prošli kroz svemir i stižu do nas iz toliko udaljenih svetova da pre samo deset godina nismo mogli ni da zamislimo da postoje. Kao što ja danas ne mogu da zamislim otkrića koja će biti moguća kada svih šezdeset antena bude međusobno povezano i spojeno sa centralnim kompjuterom.

„Dobijaš li nešto?“, pita me Ervan, nagnut preko ograde metalnog mostića na drugom spratu antene.

Siguran sam da sam mu odgovorio, ali moj kolega ponavlja pitanje. Možda nisam bio dovoljno glasan? Vazduh je suv i zvuk sporo putuje.

„Adrijane, pobogu, dobijaš li signal? Ne mogu satima da održavam ravnotežu.“

Užasno mi je teško da nešto kažem, verovatno zbog hladnoće. Stravično je hladno, jedva osećam vrhove prstiju. Usne su mi ukočene.

„Adrijane? Čuješ li me?“

Naravno da čujem Ervana, ali zašto on mene ne čuje? Čujem i njegove korake: silazi sa svog čardaka.

„Šta to izvodiš?“, grdi me dok mi prilazi.

Pravi čudnu grimasu i odjednom baca alatke i trči ka meni. Kraj mene je: napet izraz njegovog lica odražava zabrinutost.

„Adrijane, tvoj nos! Ide ti krv na nos!“

Podiže me i pomaže mi da ustanem; nisam ni primetio da sedim na zemlji. Ervan uzima voki-toki i zove pomoć. Pokušavam da ga sprečim u tome, nema razloga da uznemirava ostale, to je samo posledica umora, ali me šake više ne slušaju, ne mogu da napravim ni najmanji pokret.

„Baza, baza, ovde Ervan, na anteni broj tri, javite se, *Mayday, Mayday!*“, ponavlja bez prestanka moj kolega.

Smejem se, izraz „*Mayday*“* koristi se samo u vazduhoplovstvu, ali nije zgodan trenutak da držim pridike, pogotovo što umirem od smeha.

A što se više smejem, Ervan se sve više sekira, iako mi stalno prebacuje da nemam dovoljno opušten odnos prema životu. Neverovatno!

Čujem kako u njegovom voki-tokiju krči glas koji mi zvuči poznato, ali ne mogu da ga povežem ni sa jednim imenom. Ervan objašnjava da mi nije dobro, što nije tačno, nikada nisam bio srećniji, ovde je sve lepo, čak i Ervan, čije je lice vrlo odlučno. Ne znam da li je to zbog mesečine, ali večeras prilično lepo izgleda. Ubrzo mi, međutim, nikako više ne izgleda. Njegov glas, u početku prigušen, ne dopire više do mojih ušiju, kao u onoj igri u kojoj klinci pomeraju usne ali ne izgovaraju reči. Lice mu se zamagljuje, gubim svest.

Ervan je ostao kraj mene, kao da mi je brat. Sve vreme mi je ukazivao pomoć, uspeo je čak da me probudi. U prvi mah malo sam se i ljutio na njega zbog toga, toliko dugo nisam spavao, to baš i nije lepo s njegove strane. Deset minuta posle

* Međunarodni poziv u pomoć nastao od francuskog izraza (*venez*) *m'aidez* (pomozite mi). (Prim. prev.)

njegovog poziva stigao je džip. Kolege su se obukle na brzinu i vratile su me u baraku. Lekar je naredio da hitno odem odatle. Tako su propali moji planovi vezani za Atakamu. Helikopter me je prevezao u bolnicu u San Pedru, u dolini. Tri dana sam bio priključen na aparat sa kiseonikom, a onda su me pustili. Ervan me je posetio zajedno sa direktorom istraživačkog centra, kome je bilo žao što mora da pusti „naučnika mog kova“. Primio sam taj kompliment kao utešnu nagradu: nekoliko umirujućih reči koje ću spakovati u kofer pre nego što se vratim u svoju kancelariju na univerzitetu, njenom prozorčetu što gleda na ulicu, pabu na uglu Gauer Korta i groznom pasulju s govedinom. Moraću da se pretvaram kako ne primećujem podrugljive poglede svojih londonskih kolega. Nikada ne možemo u potpunosti da se oslobodimo uspomena iz detinjstva. One nas proganjaju kao aveti, ispunjavaju nam život i kad odrastemo.

Bilo da smo u odelu s kravatom, u naučničkom mantilu ili klovnovskoj odeći, u nama zauvek ostaje dete koje smo nekada bili.

* * *

Nije dolazilo u obzir da krenem krivudavim drumom za Boliviju, koji se penje do visine od četiri hiljade metara. Iz San Pedra sam otputovao avionom za Argentinu, odakle sam odleteo za London. Besan zbog onoga što mi se dogodilo, omrznuo sam to putovanje dok sam kroz prozorče gledao kako Andi ostaju u daljini. Da sam znao šta me čeka, moje raspoloženje bi verovatno bilo drugačije.

* * *